



Баасы
келишимдик
баада

ЖАЛАЛ-АБАД
АКК

Июль (14)

2019-жыл

№6 (199)

Биздин сунуш - сизге киреше! Беллес



Жалал-Абад Айылдык Консультациялык кызматтын гезити



«Жалал-Абад облусунун Ноокен жана Ала-Бука райондорундагы туура тамактанууну жөнгө салуу үчүн жергиликтүү азык-түлүктөрдү өндүрүү системасын колдоо» долбоору



Ноокен районундагы Шайдан айыл өкмөтүнүн Алма айылында аялдардан түзүлгөн топтор иштеп жатат. Алсак, 15 мүчөдөн турган «Тутовник» чакан күнөскана тобу жашылчаларды өстүрүшүүдө. Февраль айында топтун 11 мүчөсүнө 11 чакан күнөскана курулуп берилген. Топ мүчөлөрү долбоор алкагында жашылча өстүрүүнүн агротехникасы, илдет-зыянкечтери, экономикалык анализ жана туура тамактануу темаларында тренингдерден өтүштү.

Туура жана пайдалуу тамактануу, тамактануу пирамидасы, тамак-аштагы витаминдер, үй-бүлөдө тамакты туура бөлүштүрүү, көгөрүп, эскирип кеткен тамактын зыяндуулугу, бир күндүк тамактын рационалу, азыктарды сактоонун түрлөрү, ботулизм темалары боюнча кеңири маалымат алышты. Азыркы күндө топ мүчөлөрүнүн чакан күнөсканадагы жашылчалары бышып жаткан учуру. Топтун лидери Анаркан эже топ мүчөлөрүнүн иштерин көзөмөлдөп, тренингдерге толук катышуусун жана топ мүчөлөрүнүн долбоор тарабынан өткөрүлгөн ишчараларга активдүү катышуусун камсыздап турат.

Алар азыркы күндө алган түшүмдөрүнүн экономикалык анализдерин чыгарып жатышат. «Биз мурда долбоорлор менен иштешкен эмеспиз, туура тамактануу долбоору бизге көп нерселерди үйрөттү, биздин айылдын жаш келиндери сүт азыктарын кайра иштетүү жана кондитердик азыктар боюнча окуулардан өтүштү жана үйрөнүштү» - дейт топтун лидери Анаркан эже.

Долбоор менен иштешип баштагандан бери айыл тургундарынын жашылча өстүрүүгө болгон кызыгуулары артты.

Күнөсканаларда табигый таза жашылчаларды өстүрүп, үй-бүлөдөгү туура тамактанууну жөнгө салууда күнөсканадан узак мөөнөттө жашылчаларды алууга шарттар жаралды.



Тыт катарлуу айылда күнөсканалар курулду



Ийгиликтериңиз туруктуу болушун эске алуу менен "тыт катарлуу айыл күнөсканалуу айылга" айланышына тилектештигимди билдирем.

Бурмакан КАЧКЫНОВА,
ЖА АККнын консультанты



Жаратылыш жана ден соолук



«Жаратылышка баш ийсең, ал сага баш иет»

Френсис Бекон

«Табияттын 8 доктору» дайыма биздин ден соолугубузду чыңдоого даяр. Жаратылыш өзүнүн пайдалануучу бейтаптарына эч качан зыян каалабайт. Алардын пайдасын билбей, маани бербегендигине карабастан табият жардам берүүсүн улантат берет. Жаш-кары, кембагал-бай экен деп аларды бөлүп-жарбай, өз илими менен дарылайт. Бул 8 доктор операция

жасабайт, дары бербейт, табигый ыкма менен гана оорудан айыктырат. Мындан өткөн доктордун өзү жок. Булар мурдагы, азыркы жана кийинкидеги заманбап, күчтүү докторлор болуп кала берет.

Бүгүнкү күндө адамдарды алар өздөрү күнүмдүк керектеген буюмдар курчап алды. Мисалы, автоунаа, электр буюмдары, темирден чогултулган курулмалар,

асфальт, бетон ж.б.

Илимдин, техниканын өнүгүүсү менен эне табият менен байланышты күчөткөндүн ордуна барган сайын жаратылыштан алыстай баштадык. Ошого байланыштуу ден соолугубуздун деңгээли төмөндөгөндөн төмөндөп барат.

Ата-бабаларыбыз илгери ачык асман алдында жашап, табият менен күнү-түнү байланышта болушкан. Биз болсо ал мейкиндикти желим, бетон, болот, темир сыяктуу нерселер менен бекитип салдык. Уйкудан туруп, асфальт бойлоп жумушка барып, кайра жумуш бүтөөрү менен үйгө келип, тамактанып, эс алуу үчүн телевизор көрүп, андан кийин «чарчадым» деп түнкү эс алууга жатып алуу көпчүлүктүн күнүмдүк адатына айланып калды.

Жаратылыштан алыстаганыбыздын себебинен адамдардын дээрлик көбү ооруканаларда жашап калышканын көрүп жүрөбүз.



Ден соолук бурчу

Эгерде сиз табигый 8 докторду жашооңузду туура колдоно алсаңыз, анда бул табигый доктор сизге жан дүйнөңүздүн, акылыңыздын тунуктугун жана денеңиздин сергектигин, жаштыгыңызды өзүңүзгө кайтарып, табигый жашоого багыт берет. Бул үчүн сизге майтарылыгыс бекем эрк жана аракет керек.

Жаратылыштын 8 доктору эмнелер экенине ой жүгүртүңүз.

Уландысы кийинки санда.

Табияттын 8 доктору китебинен алып даярдаган, Масуда МАМБЕТОВА

Органикалык айыл чарбасы боюнча мыйзам органикалык чарба жүргүзүүнүн негизги принциптерин, уруксат этилген ыкмалар жана каражаттарды белгилейт жана түшүндүрөт. Фермерлер органикалык чарба жүргүзүүдө анын принциптерин жетекчиликке алуу менен иш алып барат. Бул мыйзам органикалык өндүрүүчү, кайра иштетүүчү жана керектөөчүлөрдүн ортосунда ишенич пайда болуусуна негиз түзөт.

“Органикалык стандарт” деген эмне?

	<p>ИФОАМ - Органикалык айыл чарбасы боюнча Эл аралык Федерация, 1972-жылы түзүлгөн, биринчи жолу экологиялык өндүрүш боюнча эрежелерди жазуу түрүндө иштеп чыгып, идентификациялаган.</p>
	<p>Европалык стандарт 834/2007, өзгөртүүлөр, толуктоолор менен 889/2008, 1235/2009 “Экологиялык жер иштетүү, айыл чарба продукцияларын, азык-түлүктөрүн тиешелүү маркировкалоо” боюнча Регламенттер.</p>
	<p>NOP (Улуттук Органикалык Программа) – Америкалык стандарт, 2002-жылдын ноябрь айынан тарта өз күчүнө кирген.</p>
	<p>JAS (Japanese Agricultural Standard) – Жапан айыл чарба стандарты 2000-жылы кабыл алынып, 2005-жылы күчүнө кирген.</p>

Даярдаган: **Б. РАИМКУЛОВА**, “Био Сервис” коомдук фондунун адиси

Өзүбүз баалабаган, чет элдиктер сүйүп жеген кайналы

Улуу Ата Мекендик согуштан кийинки жылдарда эвакуация болгон Украинанын эли менен кошо келип калган кайналынын Венгерка сорту Аксы, Ала-Бука райондорунда отургузулуп, өстүрүлүп, райондошуп калган. Ушундай кызыктуу тарыхы бар кайналынын өтө пайдалуу азык экендиги жөнүндө маалымдап кетүүнү туура таптым.

1980-жылдарда элибиз алма, нак, кайналы кактарды кургатып заготконторага өткөрүшчү эле. Азыркы мезгилде базар экономикасынын шартына байланыштуу биздин өтө баалуу кайналы кагыбыз арзан баада сатылып (35-55 сом/кг) ортомчулар аркылуу Тажикстанга өтүп, алар тараптан кайра иштетилип (сорттолуп, жуулуп, тазаланып, кайрадан кургатылып, ар түрдүү партияда таңгакталып, маркировкаланып) башка мамлекеттерге чыгарылып кетип жатат. Жыйырма-отуз жылдан бери тажиктер кургатылган кактар боюнча дүйнөлүк базарды ээлеп, Россияда «Кактардын королу» деген наамга татыган.

Бизде өскөн бул баалуу азыктын баалуулугуна тан берип, сүйүп жешибиз керек. Өстүрүү технологиясын туура сактап, кошумча азыктандырып туруубуз абзел. Түшүмүн арзан баада ортомчуларга тез эле сатып жибербестен, бул өтө пайдалуу жемиштин тарыхын, пайдалуулугун билип, үй шартында кургатуу технологиясын үйрөнүп, таза атайын кургатуучу жабдыктарда кургатып, үй-бүлөдө жыл бою сапаттуу жана туура тамактануу максатында пайдаланышыбыз керек! Өзүбүз жегенден арктан кактарды кургатып, сактап, кымбат баада экспортко чыгарып, үй-бүлө экономикасын жогорулатууга мүмкүнчүлүктөр бар.

Чет элдиктер сүйүп жеген Ала-Буканын кайналысы

Кайналынын ден соолукка пайдалуу касиеттери:

Кайналыда **А, С, В** жана **Р** витаминдери, минералдык заттар, 17 пайызга чейин фруктоза, глюкоза, сахароза, пектин, өңдөөчү (дубильные вещества) заттар бар.

С витамини иммунитетти чыңдайт, суук тийгенде, инфекциялык ооруларга каршы иштейт, тамырлардын капталдарын бекемдейт, организмдеги ткандардын калыбына келүүсүн жакшыртат.

А витамини (каротин) түйүлдүктүн туура калыптанышына, баланын боюнун өсүшүнө жана өнүгүшүнө өбөлгө түзөт. Көздүн көрүүсүн, теринин былжыр кабыкчаларынын абалын жакшыртат, иммунитетти чыңдайт.

Р витамини (рутин) капиллярларды бекемдеп, организмдеги ткандардын азыктануусун жакшыртат.

В тобундагы витаминдер башка жемиштерге караганда кайналыда 3-5 эсеге арбын. Бул витамин углеводдун алмашуусун жөнгө салат, андыктан кант диабетине таттуу эмес түрү - алча өтө пайдалуу.

Кайналыда минералдык заттар алма жана алмурутка караганда өтө көп. Жүрөк, кан тамыр ооруларына жана бөйрөк ооруларына колдонуу керек. Алар организмдеги артыкбаш сууларды жана туздарды чыгарып турат. Ал үчүн кайналыны бышканда тоюп жеш керек, кагынан компот жасап ичүү керек жана кагын дайыма жеп туруу зарыл.

Кайналынын кагы жакшы ич өткөргүч катары маалым, ич катуу-

да жардам берет, ичегинин иштешин жакшыртат.

Пектин затын организмдеги зыяндуу холестеринди, ууларды жана уюп калган калдыктарды чыгарат.

Демек, кара өрүктүн жемиши жалпы организмди чыңдоочу, ич өткөрүп тазалоочу, капиллярды бекемдөөчү таасирге ээ. Кара өрүктү илгертеден эле бөйрөк-боорду, жүрөктү, ревматизмди, подаграны дарылоо үчүн колдонуп келишкен.

Ала-Бука районунда 2017-жылы түзүлгөн Райондук Товардык Сервистик Кооперативи аркылуу сапаттуу кургатылган кайналыны ички рынокко жана башка мамлекеттерге сата алабыз. Ал үчүн кооперативге мүчө болуу керек, экинчиден кеңешчилер окуткан технологияны сактап кургатуу зарыл. Ошондо гана сапаттуу кургатылган кактарды кымбатыраак баада сата аласыз. Ар бирибиз ушул сезондо колдо бар мүмкүнчүлүктү туура пайдаланып калууга аракет кылабыз. Баарыңыздарды пайдалуу жана кызыктуу кызматташууга чакырам.

Масудахан МАМБЕТОВА
Айылдык консультациялык кызматынын кеңешчиси.

Байланыш үчүн телефондор:
0778748848; 0557800895

КОЛДО БАР АЛТЫНДЫН БАРКЫ ЖОК

Биз билип, көрүп эле жүргөн, бирок пайдаланбаган арзан жана жөнөкөй ыкмаларды колдонууга кайрадан чакырабыз!!!

Жашылча бакчаңызда жашылча өстүрүп, аларды илдет-зыянкечтерден коргойм десеңиз, биздин кеңешке кулак салыңыз. Бул эки ыкма алдын алып, жашылча бакчаңыздын көркүн ачат.



БОРДОС СУЮКТУГУ

Бордос суюктугун үй шарында жасап алса болот. Ал көк таш (медный купорос), акиташ жана суунун аралашмасынан жасалат. Көктөш топуракта көпкө сакталат. Бордос суюктугу парниктеги көчөттөргө, мемелүү дарактарга, жер жемиштерге, жашылчаларга, коон дарбыздарга колдонулат. Көчөт жаш мезгилинде үч жолу кайталоо менен колдонулат. Бордос суюктугу ар кандай илдеттерди алдын алуучу зат.

ДАЯРДОО:

100 гр акиташ порошогу, 100 гр көктөш порошогу керектелет.

►100 гр акиташ порошогун 1 литр жылуу сууга аралаштырып, кийин 5 литр муздак сууга аралаштырылат.

►100 гр көктөштүн порошогун 1

литр жылуу сууда эритип, кийин 5 литр муздак сууга аралаштырылат.

- Колдонуучу идиштер айнек идиш же пластмассадан болушу шарт.
- Даяр болгон акиташ суусуна, көктөш суусун суюлтуп куюп, тынымсыз аралаштырып туруу керек.
- Бордос суюктугу даяр болду.

ТЕКШЕРҮҮ:

Суюктуктун сапатын текшерүү үчүн Россияда жасалган мыкты (гвоздь) суюктукка салып, бир аз кармагандан кийин күн нуруна же жылуу жерде кургатуу керек. Мыктын түсү асман көк түстө болсо – суюктук сапаттуу болгонун билебиз.

Эгер мыктын түсү коңур кара түстө болсо 10-20 грамм акиташты 200 грамм сууга аралаштырып, суюктукка куюп, кайра текшерип көрүү керек.

КОЛДОНУУ:

- Өсүмдүк жаш кезинде, же мөмөлөй электе – сезондо 3-4 жолу колдонсо болот.
- 10 литр суюктукту 100-200 м² жерге жеңил чачылат.
- Парниктеги көчөттөргө колдонсо өсүмдүк илдеттерден таза болот.
- Даярдалган суюктук дароо колдонулушу зарыл.
- Биринчи колдонулгандан кийин үч күн өткөрүп, кайра колдонот, кийинкилери 10-15 күндө кайталап чачуу керек.

ЭСКЕРТҮҮ:

Бордос суюктугунун 1%дуу эритмеси ар түрдүү козу-карындык (грибковой), бактериалдык илдеттердин алдын алат, тактап айтканда жугузбайт. Ал эми илдет жугуп калган болсо, анда бордос суюктугунун 3%дуу эритмесин даярдап, өсүмдүктү илдеттен арылтыса болот.

Акиташ жана алтын күкүрт кайнатмасы: ИСО

(ИЗВЕСТКОВО-СЕРНЫЙ ОТВАР)

Күнүмдүк тиричиликте колдонулбаган казан сыяктуу темир идишке 16 литр суу куюлат, ага 1 кг акиташ салынып өчүрүлөт. Акиташ өчкөндөн кийин 3 кг алтын күкүрт салынат. От жагаардан мурда казанды мык менен суу жеткен жерин белгилеп алуу менен от жагылат. Казандагы эритмени үзгүлтүксүз аралаштырып туруу керек. Болбосо акиташ казандын түбүнө чөгүп, күйүп кетүүсү мүмкүн.

Эритме кайнап чыккандан кийин, аны 1 саат бою үзгүлтүксүз жай отто кайнатуу керек. Кайнатуу мезгилинде суу азаят, улам суу куюп, баштапкы калыбына келтирип туруу керек. Кайнатылган эритме кочкул кызыл түскө айланып, жагымсыз жытка ээ болгондо колдонууга даяр болот. Кайнатманы муздатып, марли менен сүзүп алып, 300 л сууга аралаштырып, 1 га аянтка желе кенесине каршы колдонулат, же болбосо 10 л

сууга 0.5-1.0 л даярдалган кайнатманы кошуп, зыянкөч көп түшкөн жерге ранцевый аппарат менен чачса болот.

ЭСКЕРТҮҮ:

Зыянкөчтердин бардык түрүнүн зыян келтирүүсүнүн алдын алат. Жөргөмүш кене, чөп биттери (шире) жолобойт.

М. ТӨРӨГЕЛДИЕВ

ЖА АККнын консультанты

Сизге керектуу кеңештер

Кадимки петрушка

Ар түркүн тамактардын жана салаттардын көркүн ачып жүргөн кадимки эле петрушка ооздогу жаман жыттарды да жоготот.

Ошондой эле, тиш этке (десна) жана ооз көңдөйүнө суук тийгенде петрушканын кайнатмасы менен чайкоо абдан пайдалуу.

Гастриттен алма сактайт



жеш керек. Алманы жегенден кийин дагы 4-5 саатка тамак жегенге жана суу ичүүгө болбойт.

Дарылануу убактысы:

1-айда - ар күнү, 2-айда - 1 жумада 2-3 жолу, 3-айда бир жумада бир жолу жүргүзүлөт.

Бул учурда майлуу, туздуу, өткүр тамактарды, жаңы нанды, кофе, кызыл демделген чайды, сүт жана татымдарды колдонууга болбойт.

Тырмак терисин жумшартуу

Кантип тырмактын тегерегиндеги теринин сыйрылышынан сактануу керек?

Ромашканын кайнатмасынан жасалган ванна колду жумшартууга жардам берет.

1 аш кашык ромашканы 1 литр суу менен демдөө керек. Мискейге куюлган, өтө ысык эмес ромашканын кайнатмасына колунуздун 15-20 минута салып



туруңуз. Андан кийин колунуздун чачык менен аарчып, майлуу крем сүртүп коюңуз. Ушул процедура-ны 1 жумада 2-3 жолу кайталап туруу зарыл.

Чор баскан таманды...

Таманды чор басып кетүүдөн сактоонун жолдору

1-ыкма: Эң биринчи, бутунуздун соода кошулган жылуу сууга салып, жумшартып аласыз.

Андан кийин эзилген сарымсакка же маңызына нымдалган марли менен жарылып кеткен жерди таңып коюу керек. Бул нерсени 12-15 жолу ар күнү кечинде жатаардын алдында жасоо керек.

2-ыкма: Пияздын кабыгын алма уксусуна 2 жума тундуруп коебуз, кечинде калың катмар кылып пияздын кабыктарын жарылып, чор басып кеткен жерге коюп таңабыз.



Таңаардын алдында жана таңууну алгандан кийин самын жана соода аралашмасынан даярдалган жылуу сууга бутунуздун ванна кылуу сунушталат. Бул нерсени бир нече жолу кайталоо керек.

Интернет булактары

«Шербет суу» ыкмасы

Урматтуу дыйкан, экологиялык таза жашылча өстүрүп, тамак-ашка колдоном десеңиз, «Шербет суу» ыкмасын колдонуңуз. Бул сиздин эгин үчүн бекер жана коопсуз жер семирткич экендигин унутпаңыз.

ДАЯРДОО ЫКМАСЫ:

Бул технологияда аянттын баш тарабына туурасы 2 м, узуну 5 м жана тереңдиги 0,5 м болгон чуңкурча даярдалат. Чуңкурчага пленка төшөлөт жана ага мурда даярдалып коюлган органикалык жер семирткичтер толтуруп, суу куюлат. Ал ачып жетилиши үчүн 3-5 күн турат.

Каналдан сугатка алынган суу алгач «шербет чуңкурчага» жиберилет. Мында суу «шербет» азык заттар менен аралашып, сиңет жана андан аянтка жиберилген суу жөөктөргө сиңип өсүмдүктүн тамырына жетет.

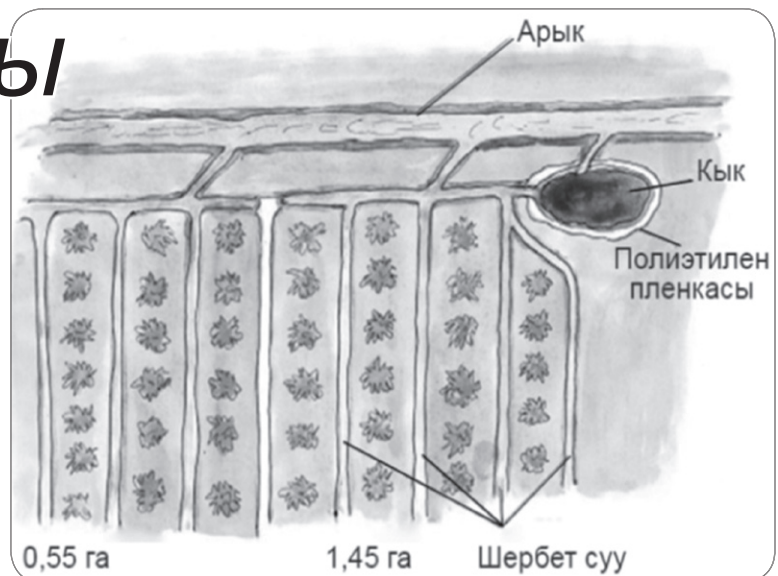
Жыйынтыгында топуракта нымдуулук узакка сакталат. Кыртыш гумус менен байып, топурактагы азык жакшырат.

Керектүү материалдар, жер семирткич үчүн алардын нормалары жана сугаруунун саны:

- ◆ 500-600 кг/га чиритилген кык.
- ◆ 100-120 кг/га тооктун кыгы.
- ◆ Дан-өсүмдүктөрүнө 2-3 жолу сугаруу жүргүзүлөт. Эгин сабак жана дан ала баштаган фазасында 1000-1300 м³/га нормада.
- ◆ Дандык жүгөрүнү «шербет суу» менен 2-4 жолу сугаруу: 8-10 жалбырак чыгарган учурунан даны калыптана баштаганга чейин.
- ◆ Картошка гүлдөгөн мезгилден түймөк алганга чейинки мезгилде 2-3 жолу сугаруу.

ТОБОКЕЛЧИЛИК:

- ◆ Жаңы кыкты колдонсо талааны отоо чөп басып кетет.



- ◆ «Шербет суу» үчүн органикалык семирткичти алдын-ала мурда даярдап коюу керек.
- ◆ «Шербет суу» суу жер бетине жакын жайгашкан жерлерде колдонулбайт (чиринген көң, тооктун кыгын – 3-4 күн ачыгандан кийин).

ЖА АКК

Футболду зор ойногон айымдар

Элеттик аялдардын арасында өткөрүлгөн футболдук таймаш жер-жерлерде өткөрүлүп келгендиги маалым болгондой, Жалал-Абад облусунун Токтогул жана Чаткал райондорунда да өткөрүлдү. Бул райондордо аялдар «биз качан ойнойбуз, качан гезитке чыгабыз» деп чыдамсыздык менен күтүп жүрүштү. Анда эмесе сиздерге Токтогулдун Торкендик, Чаткалдын Курулуш айылындагы аялдар кантип футбол ойноп, жарышкандыгы тууралуу айтып өтөбүз.

Башка аймактардагыдай эле кыз-келиндер арасында көргөзмө-жарманке жана спорттук таймаш болуп өттү. Иш-чаранын максаты: Айыл аймагындагы чебер жана ишкер аялдардын өнөрүн даңазалоо жана элеттик кыз-келиндердин, аялдардын спортко болгон кызыгуусун арттыруу менен элет жеринде калыптанып калган стереотиптерди өзгөртүүгө салым кошуу.



ЧАТКАЛ АЙЫЛДЫК АЙМАГЫ

Чаткал Айылдык аймагындагы Курулуш айылында көргөзмө-жарманкеге жана спорттук таймашка 5 өз ара жардамдашуу топтору катышты.

Көргөзмө-жарманкеге топтогу аялдар кондитердик азыктарын коюшту. Ар бир топ түрдүү даамдарды даярдашты, анын жыйынтыгын калыстар тобу чечип, жеңүүчүлөргө түрдүү белектер берилди.

Көргөзмө-жарманкенин жыйынтыгы төмөнкүдөй:

- 1-орун: "Жемиш-Багы"
- 2-орун: "Ынтымак" тобу
- 3-орун: "Өнүгүү" тобу

Спорттук таймаштын жыйынтыгы төмөнкүдөй:

- 1-орун: "Өнүгүү" тобу
- 2-орун: "Ынтымак" тобу
- 3-орун: "Үмүт" тобу

Чаткал айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысы М. Абдувалиевге, айылдык кеңештин депутаты Советбек Субановго, айыл активисти Гүлжан Таировага ыраазычылык билдиребиз.

Жеңген топтор ЖА АКК тарабынан ишкердикке багытталган кызыктуу белектер жана Айыл өкмөт тарабынан акчалай сыйлыктар менен сыйланышты.

ТОРКЕН АЙЫЛДЫК АЙМАГЫ



Торкен Айылдык аймагындагы Көтөрмө, Кара-Жыгач, Торкен айылдарында түзүлгөн 7 өз ара жардамдашуу топторунун (ӨЖТ) арасында көргөзмө-жарманке жана спорттук таймаш болуп өттү. «Өнүгүү» тобу айылдагы стереотиптерди чагылдырган форум-театр коюп беришти.

Көргөзмө-жарманке боюнча жыйынтык төмөнкүдөй болду:

- 1-орун: Кара-Жыгач айылынан "Кыял" тобу
- 2-орун: Торкен айылынан "Шамшыкал" тобу
- 3-орун: Көтөрмө айылынан "Ийгилик" тобу

Футбол боюнча орун ээлегендер:

- 1-орун: Кара-Жыгач айылынан "Ынтымак" тобу
- 2-орун: Кара-Жыгач айылынан "Оомат" тобу
- 3-орун: Көтөрмө айылынан "Ийгилик" тобу

Баса белгилей кетсек, Кара-Жыгач айылынын Аксакалдар сотунун төрагасы Медетбеков Кубанычбек аксакал "Кыял" тобунун ийгиликтерин көрүп, топтун фондуна 3000 сом өлчөмүндө акчалай сыйлык берди.

Иш-чараны уюштурууда чоң салымын кошкон Торкен Айылдык Кеңешинин төрагасы Улан Бучуковго, Айылдык маданият үйүнүн көркөм жетекчиси Индира Тиленбаевага жана Кара-Жыгач айылынын айыл башчысы Өмүркуллов Сагынбекке ыраазычылык билдиребиз!



Элеттик аялдардын экономикалык укуктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү ПРОГРАММАСЫ



Иш-чара "Элеттик аялдардын экономикалык укуктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү" программасынын алкагында Кыргызстандагы БУУнун Аялдар түзүмүнүн колдоосунда «Жалал-Абад регионалдык Айылдык консультациялык кызматы» коомдук фонду менен биргеликте жүзөгө ашырылды.

Бул программа БУУнун Кыргызстандагы Аялдар түзүмү, Бүткүл Дүйнөлүк Азык-Түлүк Программасы (WFP), Азык-түлүк жана айыл чарба (FAO) жана Айыл чарбасын өнүктүрүү (IFAD) эл аралык уюмдары менен биргеликте аткарылып жатат.

Н. МАМАСАЛИЕВА



Элеттик аялдардын экономикалык укуктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү ПРОГРАММАСЫ



Продовольственная и сельскохозяйственная организация Объединенных Наций



Жалал-Абад облусунун Аксы районуна караштуу Кашка-Суу айыл аймагында «Элеттик аялдардын экономикалык укуктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү» программасынын алкагында "Элеттик аялдардын күнүнө" карата арналган конференция өткөрүлдү.

Ага Кыргызстандын аймактарындагы активисттер Жогорку Кеңештин депутаты Рада Туманбаева, Кыргыз Республикасынын Айыл чарба, тамак-аш өнөр жайы жана мелиорация министрлигинин өкүлү Айжан Жакшылыкова, Аксы районунун акиминин орун басары, айыл өкмөт башчысы жана Ош, Баткен, Жалал-Абад облустарынан ишкер айымдар катышты.

Алгач иш-чара 100гө чукул айымдардын катышуусунда флешмоб менен башталды.

Конференциянын максаты: Аялдардын экономикалык, саясий, социалдык абалы, ийгиликтери менен көйгөйлөрү жана экономикалык укуктары, мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүнүн жолдорун талкуулоо, катышуучуларга мотивация жана дем берүү.

Мында 10 активист-ишкер айымдар өздөрүнүн ийгиликтери менен бөлүштү, натыйжада кызуу талкуу жүрүп, айымдар бир топ кызыгуу менен суроолорду узатып, жанданып калышты. Ишкер айымдарды Айжан Жакшылыкова министрликтин "Ардак грамотасы" менен сыйлады.

Иш-чаранын экинчи бөлүгүндө атайын 4 жерге станциялар уюштурулуп, анда Баткен, Ош, Жалал-Абад облустарынан келген ишкер айымдар өздөрү жасаган түрдүү буюмдарын жана таттууларын көргөзмө-жарманкеге коюшту. Жарманкеде ишкер айымдар таар согуу, себет токуу жана татууларды бышыруу боюнча мастер класстарды көрсөтүштү.

Иш-чарага БУУнун 4 агенттиги катышып, көргөзмө-жарманкеге топтордун продукцияларын коюшту.

Бул иш-чараны Кыргызстандагы БУУнун Аялдар түзүмүнүн колдоосунда Жалал-Абад Айылдык консультациялык кызматы (ЖА ААК) менен биргеликте өткөрдү.

Программа Кыргызстандагы БУУнун Аялдар түзүмү, Бүткүл Дүйнөлүк Азык-Түлүк Программасы (WFP), Азык-түлүк жана айыл чарба (FAO) жана Айыл чарбасын өнүктүрүү (IFAD) эл аралык уюмдары менен биргеликте аткарылып жатат.

Өкмөттүн 2015-жылдагы токтому менен 18-июнь Зууракан Кайназарованын урматына «Элеттик аялдар күнү» деп белгиленген.

Насипа МАМАСАЛИЕВА

Элеттик аялдардын күнү элетте майрамдалды



Сынак жарыялайбыз!!!

Айылда кызмат көрсөтүүчүлөрдүн (АКК) потенциалын өнүктүрүү боюнча программа

«Тоолуу Агро-эко-системаларда азыктанууну жакшыртуу» долбоорунун алкагында чакан долбоорлорду аткарууга сынак жарыялайбыз!!!

Тоолуу Агро-эко-системаларда азыктанууну жакшыртуу (ТАЭ-СА) долбоору айылда кызмат көрсөтүүчүлөрдүн (АКК) билим-шыктарын арттыруу боюнча программага катышууга чакырат.
Сынакка тамактанууну жакшыртууга багытталган айыл чарбасына байланышы бар идеялар кабыл алынат.

1. КИРИШҮҮ. ЖАЛПЫ МААЛЫМАТ.

Швейцария өлкөсүнүн каржылоосу менен «Тоолуу Агро-эко-системаларда азыктанууну жакшыртуу» долбоору ИФОАМ – органик интернэшнл уюму менен биргеликте аткарылып келе жатат. Тоолуу аймактардагы элеттик коомдоштуктардын туура тамактанууга жеткиликтүүлүгүн жакшыртуу болуп саналат. Айыл тургундарынын байгериликте жашоосуна шарт түзүү үчүн сыналган, түркүндөштүрүлгөн агроэкологиялык, инновациялык жана башка практикалардын таасири аркылуу тамактанууну эске алуу менен катышуучулардын жардамы алдында жүзөгө ашыруу максаты коюлган.

2. МАКСАТЫ

Бул программанын конкреттүү максаты болуп Айылда кызмат көрсөтүүчүлөрдүн (АКК) билим-шыктарын, билим деңгээлин жогорулатуу жана потенциалын өнүктүрүү болуп саналат. Потенциалды өнүктүрүү программасы (ПӨП) аяктаганда эмнелер күтүлмөчү: Айылда кызмат көрсөтүүчүлөр (АКК) жергиликтүү өзгөчөлүктү эске алуу менен жеринде өндүрүлгөн азыктүлүктөрдүн азыктык баалуулуктарын жана түшүмдүүлүгүн жогорулатуу көйгөйлөрүн чечүү боюнча билимдерин жайылтуу, иштеп чыгуу жумуштарын алып бара алышат.

3. ИДЕЯЛАР ТӨМӨНКҮ БАГЫТТАРДА БОЛУШУ МҮМКҮН.

Парник, жөнөкөй күнөскана куруу, мөмө-жемиштерди кургатуу, биогаз өндүрүү, жашылча өстүрүү, балыкчылык, сүт багытында эчкилерди багуу, бал аарычылык, коен өстүрүү, тоок, индюк өстүрүү ж.б.

Бул долбоордун 1-фазасы 2015-2018-жылдары 30 айылда аткарылган. Аткарылган чакан долбоорлор тууралуу төмөнкү шилтемеге <https://maan.ifoam.bio/pages/viewpage.action?pageId=30015896> кирип, таанышсаңыздар болот.

4. КУРСКА КИМДЕР ТАНДАЛАТ?

Эгер сиз:

- окууга жана өзгөрүүгө даяр болсоңуз;
- окууларга, тренингдерге үзгүлтүксүз катышууга жана бардык тапшырмаларын так аткарууга даяр болсоңуз;
- кыргыз/орус тилдерин билсеңиз;
- учурда айыл чарба багытында билимдерди жайылтууда же кызмат көрсөтүүчү (АКК - айылдык кызмат көрсөтүүчү) катары иштесеңиз;

Эгер жогорудагы талаптарга макул десеңиз, анда:

- Чакан долбоорду иштеп чыгуу жана программанын алкагында колдоого алынган чакан долбоор-

ду ишке ашырууга мүмкүнчүлүк жаралат;

- Тоолуу Агро-эко-системаларда азыктанууну жакшыртуу (ТАЭ-СА) долбоорунун өнөктөштөрү/жергиликтүү коомчулук тарабынан колдоолор болот;
- Агроэкологиялык системалар жана ыкмаларды түшүнүүгө шарттар жаралат.

5. СИЗ БУЛ ПРОГРАММАГА КАТЫШУУГА КАЙРЫЛУУ БЕРЕ АЛАСЫЗ.

Сиздин милдеттериңиз:

- Сиз 12 ай ичинде жүрүүчү узактыгы 3-4 күндүк, 2 жолку окууларга үзгүлтүксүз катышам деп милдеттендирилесиз;
- Ар айда узактыгы 1-2 сааттык вебинарларга катышууга мүмкүнчүлүгүңүздүн болушу;
- Сиз өз алдынча окууга жана сиздин коллегалардын жана тренерлер командасынын жардамында долбоордук сунушуңузду даярдап, ишке ашырууда, натыйжалуу аткарууга даяр болушуңуз керек.
- Программанын алкагында алынган билим-шыктарыңызды алмашууга жана жайылтууга өз убактыңызды бөлүүңүз керек.
- Сиз МААН платформасынын ийгиликтүү өнүгүүсүнө активдүү катышууга милдеттенме аласыз.

6. ЧАКАН ДОЛБООРЛОР КАНДАЙ БОЛУШ КЕРЕК?

Идеясы:
Максаты:
Канча адам, айыл камтылат анын канчасы аялдар, жаш балдар?
Жыйынтыгында эмнелер күтүлөт?

Бюджети канча?

Өздүк салымыңыз канча?
Эске сала кетүүчү нерсе, чакан долбоорлорго 13 миң сомдун тегерегинде колдоо көрсөтүлөт.

7. ЧАКАН ДОЛБООРЛОРДУ ТАНДОО КРИТЕРИЙЛЕРИ

- Тамактанууну жакшыртууга болгон чакан долбоордун салымы;
- Сынакка катышуучунун жогорудагы талаптар боюнча тажрыйбасы;
- 20дан кем эмес киши, анын 60%дан кем эмес аялдар камтылышы зарыл;
- Долбоор бүткөн соң да туруктуу иштеп калышы керек;
- Сунушталып жаткан идея жергиликтүү коомчулукка туура келүүсү, көйгөйлөрдү чечүүгө багытталуусу зарыл;
- Заявка толугу менен толтурулуп, тапшырылышы шарт.

8. СИЗ БУЛ ПРОГРАММАДАН ЭМНЕЛЕРДИ ҮЙРӨНӨ АЛАСЫЗ?

Агроэкологиялык мүнөзгө негизделген туруктуу айыл чарба системасы менен байланышкан темаларда терең билимдерге ээ боло аласыз.

Окуу программасынын темалары:

- Агроэкологиянын (АЭ) жана Органикалык айыл чарбасынын (ОСХ) принциптери жана практикалары: Жергиликтүү агро-эко-системаларга ориентир алынган чечимдер;
- Чакан долбоорлор, Тоолуу Агро-эко-системаларда азыктануу (ТАЭ-СА) долбоорунун алкагында чакан долбоорлорду иштеп чыгуу);

- Консультациялык кызмат жана фасилитация;
- Кошумча нарк чынжырчасы жана сатуу;
- Адвокация, лоббирование жана кампаниялар;
- Лидерликтин инструменттери, башкаруу жана коммуникация.

9. СИЗ КАНДАЙ БИЛИМ-ШЫКТАРГА ЭЭ БОЛОСУЗ?

Сизге потенциалыңызды биргеликте жогорулатууга шарттар жаралат. Мында айыл чарбасынын туруктуу жана натыйжалуу өнүгүү системасын иштеп чыгууда өзүңүздүн гана коомдоштукка жардам бербестен, ТАЭСА долбоорунун өнүгүшүнө жана ийгиликтүү аякташына салымыңыз болушу зарыл. Ал үчүн ТАЭСА долбоорунун алкагында чакан долбоорлорду иштеп чыгуу үчүн зарыл болгон билим-шыктар талап кылынат.

БИЗГЕ ЗАЯВКАНЫ КАНТИП БЕРСЕҢИЗ БОЛОТ?

Электрондук жана жазуу түрүндө ватсап номерге (0770 44 01 02), электрондук почта жана компьютерден чыгарылган түрдө тапшыра ала аласыздар.

Заявканы тапшыруунун акыркы мөөнөтү: 2019-жыл 19-июль саат, 17:00гө чейин.

Заявканын анкетасын төмөнкү электрондук дарекке кат жөнөтүп алсаңыздар болот: n.mamasalieva@gasja.kg

Сурап-билүү үчүн чалыңыздар: 0770 44 01 02; 07770 03 01 02.

ЖА АКК

Эгинди бир эле талаада, алмаштырбай тынымсыз айдай берүүдөн түшүмдүүлүк бара-бара азая баштайт. Буга талаанын «булгануусунун» күч алышы, эгиндердин оорулардан жана зыянкечтерден зыян тартышы себеп болот. Бул абалдан чыгуу үчүн биологиялык өзгөчөлүктөрү ар түрдүү болгон өсүмдүктөрдү талааларга кезектештирип айдоо колдонулат. Нымды топтоо, отоо чөптөр жана оорулар менен күрөшүү үчүн кээ бир талааларды таза буулантмага калтырышат. Топурактын асылдуулугун көтөрүү үчүн таза буулантманы дан, буурчак ж.б. эгиндерди себүү менен кезектештирүү пайдаланылат.

Которуштуруп айдоо – айыл чарба эгиндери менен буулантманы убактысы жана территориясы боюнча илимий негизинде кезектештирүү. Айыл чарба өсүмдүктөрү менен ар бир талаада схемада көрсөтүлгөн удаалаштык боюнча өткөн убакыт мезгили которуштуруп айдоонун ротациясы деп аталат.

Эгиндерди кезектештирүүнүн зарылдыгын пайда кылган себептер:

Биологиялык маанидеги себептер:

Айдоонун булгануусунун көбөйүшү - эгиндерди кайталап жана алмаштырбай эгүүдөн улам оорулар, зыянкечтер тарабынан катуу зыян тартышы болуп саналат.

Которуштуруп айдоо – өтө катуу зыян тарткан эгиндерди мурдагы талаага убакыттын белгилүү мөөнөтү өткөндөн кийин кайра себүү жана ошол аркылуу оорулардан, зыянкечтерден алдын алуу дегенди билдирет.



Физикалык маанидеги себептери:

Айыл чарба өсүмдүктөрү (жана аларды өстүрүү технологиялары) топурактын физикалык касиеттерине жана нымдуулугуна ар түрдүүчө таасир этишет. Көп жылдык чөптөр, тоют берүүчү эгиндер асылдуулуктун агрофизикалык көрсөткүчтөрүн жакшыртат. Мисалы: көп жылдык чөптөр топуракта сабак жана тамыр калдыктарынын 40-50%на чейин калтырышат. Бул органикалык зат гумустун түзүлүшү үчүн

баштапкы материал болуп кызмат кылат да, топурактын структурасы менен суу көтөрүмдүүлүгүнө оң таасирин тийгизет.

Химиялык маанидеги себептери:

Өсүмдүктөрдүн азык заттарды топурактан тартып алуу жана керектөөсү боюнча айырмачылыктарына негизделген. Алсак картошка, кант кызылчасы, күн карама, жүгөрү жана башка эгиндер азык заттарды (өзгөчө калийди) дан эгиндерине караганда 2-3 эсе көп керектешет.

Туура которуштуруу отоо чөптөр, оорулар жана зыянкечтер менен күрөшүүнү жеңилдетип, азык заттар менен нымды жакшыраак пайдаланууга шарт түзөт, топуракты суу жана шамал эрозиясынан ишенимдүү коргоону камсыз кылат.

Помидорду ит жүзүмдөр уруусундагы картошка, баклажан, калемпир жана башка эгиндерден кийин өстүрүүгө болбойт. Анткени алардын оорулары менен зыянкечтери окшош, бактериалдык рак жана вирустук оорулардын жайланышын болтурбоо үчүн томатты ошол эле талаага кайра 3 жылдан кийин гана кайтарууга болот.

Дан эгиндери жана жашылча эгиндери башка эгилүүчү эгиндерге жакшы алдынан эгилген эгиндер болуп саналат. Сугат жерлерин иштетүү шартында буудай өстүрүүнү көп жылдык чөптөр менен дан - буурчактуу эгиндерден кийин өстүрүлгөндө буудайда отоо чөптөр аз болуп, алар кара көсөө менен азыраак ооршат.

Күн карама 2-3 м тереңдиктеги топурактын нымдын көп бөлүгүн сиңирип алат. Ошондуктан аны которуштуруп себүүдө бедеден, тамекиден кийин өстүрүү сунуш кылынбайт. Анткени алар топуракты кургатып коет. Күн караманы мурдагы ордуна кеминде 5-6 жылдан кийин эгүү керек.

Которуштуруп айдоонун классификациясы:

Өндүрүштүк маанисине, өсүмдүктөрдүн курамына жана башка белгилерине карап которуштуруп

айдоону 3 типке бөлүшөт; талаачылык, тоюттук, атайын - деп.

Которуштуруунун типтери да өз кезегинде түрлөргө бөлүнөт.

Которуштуруп айдоонун төмөнкү түрлөрү белгилүү: дан буулантма түрү, дан-чөп, сидералдык, дан-айдоо, айдоо.

Талаа которуштуруп айдоо дан эгиндерин, картошка, техникалык эгиндерди өстүрүүдө колдонулат.

Күздүк эгиндердин биологиялык өзгөчөлүктөрүнүн, айрыкча аларды себүү мөөнөтүнүн натыйжасында алардан мурда эгилүүчү эгиндерге төмөнкүдөй талаптар коюлат:

- 1) Жакшы өнүм алуу үчүн нымдын жетиштүү санда болуусу;
- 2) Топурактын айдалуучу катмарында күздүк эгиндердин күзүндөгү вегетативдик мезгилинде керек болуучу азык элементтеринин жетиштүү запасынын болушу;
- 3) Талааны отоо чөптөрдөн, өзгөчө көп жылдык, 2 жылдык, күздүк отоо чөптөрдөн тазаланышы;
- 4) Топурак менен өсүмдүктүн калдыктарынын бул күздүк эгин үчүн коркунуч туудурган зыянкечтер менен оорулардын козгогучтарынан тазаланышы;
- 5) Мурунку эгинди жыйноо жана күздүк эгинди себүү мезгилдеринин ортосунда топуракты даярдоо үчүн керектүү убакыттын болушу.

Урматтуу дыйкандар, демек, которуштуруп айдоо сиздин жерге жана түшүмгө оң таасирин тийгизерин эсиңизден чыгарбаңыз!!!

ЖА АКК

Койлордун куутун уюштуруу

Азыркы мезгилде фермерлер короосундагы койлорун жасалма жол менен куудурбай калышты. Себеби атайын куут боюнча адистиги бар адамдар аз, андан башка да куут пунктунда иштетилүүчү шаймандар жок. Ошондуктан көпчүлүк фермерлер короосундагы койлорун эркин куудурушат.



Өндүргүч кочкорлорду багуунун болжолдуу күн тартиби короодо (колдо) багылган учурунда:

Саат 6:00 – 8:00 чейин – суугаруу, концентрант жана чыктуу тоют берүү;

8:00 – 11:00 – кочкорлорду сергитүү (моцион), чөптүн күндөлүк нормасынын жарымы менен базада (кой короодо) тоюттандыруу;

11:00 – 13:00 – суугаруу жана концентрант берүү;

13:00 – 16:00 – сергитүү жана эс алдыруу;

16:00 – 18:00 – суугаруу, концентрант, чыктуу тоют берүү;

Түнкүсүн өндүргүч кочкорлордун акырларына чөптүн күндөлүк нормасынын жарымы салынат.

Тубар койлорду эркин куудуруу үчүн бөлүнгөн тапкыч – кочкорлорго тийиштүү тоют нормасы берилет.

Тубар койлорду эркин жол менен куудурууга даярдоо.

Уруктандыруу башталарга бир жарым, эки ай калганда, козуларды энелеринен бөлөт жана тубар койлордун куутка жарамдууларын тандайт. Уруктандыруу башталардын алдында койдун семиздүүлүгү орто жана ортодон жогору болуш үчүн аларды жакшы шартта багуу жана тоюттандыруу иши уюштурулат. Семиздиги ортодон төмөн болгон койлорду өзүнчө бөлүп жана концентрат берилип, күчөтүлгөн түрдө тоюттандырылат.

Кургакчыл райондордо уруктан-

дыруу башталардын алдында жайыттагы чөптөрдүн күйүп кетүүсүнө байланыштуу тубар койлорду уруктандырууга 23 жума калгандан тартып жана уруктандыруу мезгилинде витаминдүү көк тоюттар менен камсыз кылуу үчүн жүгөрү, судан камбү, беде жана башка өсүмдүктөрүн атайын берүү сунуш кылынат. Уруктандырууга 1-1,5 ай калганда койлорду массалык түрдө жүргүзүлүүчү ветеринардык – профилактикалык иштерден өткөрүү керек.

Күүгө келген койлорду тандоо.

Күүгө келген койлорду тандоо үчүн ошол өндүргүч кочкорлордон тандап туруп, бир башты эртең менен фарток тагып короого коё берет (ар 80-100 баш койго 1 кочкор коё берилет). Күүгө келген койдун эртең менен бөлүп алып, ага өндүргүч кочкор коё берилет. Куудурулган койго өзүнчө краска менен белги коюлат. Фермерлер төмөнкү эрежелерди эстен чыгарышпаса:

- Эгер өндүргүч кочкорду узак мезгил пайдаланам десениз, күүгө келген койдун бөлүп алып, анан куудуруңуз;
- Өндүргүч кочкорлор эттүүлүгүн таштабайт;
- Алынган козулар чыйрак болот. Кууттан чыккан койлорду өзүнчө тоюттандыруу керек.

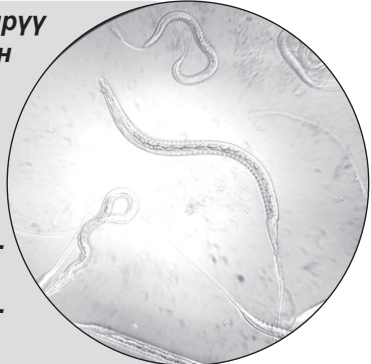
**Э. КАЗБЕКОВ
ЖА АККнын мал чарбачылык боюнча адиси**

илдеттердин споралары талаада азайышы гана мүмкүн. Саманды компост кылбастан жерге айдап салып, жетерлүү түрдө азот жер семирткичин берип, жашылчаларды эккенде, түшүмдүүлүк компост берилген талаадан калышпагандыгы илимий далилденген. Көп мамлекеттерде өткөрүлгөн илимий изилдөөлөрдүн натыйжалары саман айдап салынганда жана өрттөп салынганда түшүмдө айырма жоктугун көрсөткөн. Эгер саман көп болуп, айдоо кыйындашса, талаада отоо чөптөрдүн үрөөнү көп болсо, (мисалы кара сойлок) саманды талаада өрттөп салуу батыш мамлекеттеринде мурдатан пайдаланып келишет. Структурасы начар топурактарда саманды айдап салуу структура үчүн керек деген тартышуулар илимпоздор ортосунда бар, бирок структуранын жакшырышы жөнүндө толук илимий далилдер жок. Биздин шартта саман толугу менен талаада калтырылбай, бирок буудай бийик орулса (стерня) айдоо үчүн терс таасирин көрсөтүүсү мүмкүн. Буудай паяда тондурма айдоо кечиксе жапайы отоо чөптөр кеч күзгө чейин өздүк үрөндөрүн бышырууга жетише алат. Ошондуктан дыйкан өздүк талаасында саманды айдап салуу же болбосо өрттөп салуу үчүн, талаасындагы бардык факторлорду эсептеп, чечим кабыл алуусу зарыл.

**А. ХАМДАМОВ,
ЖА АККнын агроном-консультанты**

Койлордун стронгилятоздорду

Бул дартты – тамак сиңирүү органдарына мителик кылган жумуру курттар козгошот. Булардын бир топко бириктиргендин себеби, булардын жашоо цикли окшош. Бардык малдар жаш кезинен эле суу, чөп менен кошо стронгиляттын сиркелерин же личинкаларын жуктуруп, ылаңга чалдыгышат.



Ичеги стронгиляттары негизинен ичегинин же жумурун бетиндеги былжыр челди жаралантып, кан менен тамактанышат.

Мындай жараланган жерлер аркылуу микробдор канга кирип, инфекциялык ылаңдардын чыгышына жол ачат жана жалпы организмдин уулануусуна, кандын азайышына алып келет.

Малдын организмине чөп-чар, суу менен кирген стронгиляттар алардын жумурунда, ичегесинде мителеп, 1-3 айдын ичинде жетилип, кайра сиркелерди сырткы чөйрөгө бөлүп чыгара башташат.

Стронгиляттын сиркелери жана личинкалары сырткы чөйрөдө 1-1,5 жылга чейин инвазиондуулугун жоготпой сактап тура алышат.

ЫЛАҢДЫН БЕЛГИСИ:

Малда курттардын саны аз болгондо клиникалык белгилер билинбейт, көп болгондо малдын чыч-

кактап арыктаганы, аппетитинин төмөндөшү, кээде калтыроо, былжыр челдин бозоруп кандын азайышы жана паралич байкалат.

ДАРЫЛООСУ

Стронгилятоздорду дарылоо үчүн фербендазол, албендазол, нилверм ж.б. дарылар эрежесине жараша ветврачтын көзөмөлүндө колдонулат.

АЛДЫН АЛУУ ЧАРАЛАРЫ

Койлордун ичегесиндеги кыл курттарды жок кылуу максатында бул гельминттерге каршы дарылоону, жайытка чыккан мезгилде милдеттүү түрдө жүргүзүшөт. Жайлоого чыкканда – туз, фенотиазин, жана көк ташты белгилүү өлчөмдө (1 бөлүгү көк таш, 10 бөлүгү фенотиазин, 100 бөлүгү туз) аралаштырып берүү жакшы натыйжа берет.

Жаш төлдөрү чоңдорунан бөлүп өзүнчө кургак жайыттарга жаят.

Үй канаттууларынын шыйрак котуру

Үй канаттууларынын шыйрак котурун 1778-жылы Индияда аныкташкан. Шыйрак котурун 0,1-0,5 мм (жарым миллиметрге чейин) 4 буттуу кене козгойт. Бул котур менен тооктор, күрптөр, фазандар ооруганы да кезигет.



Алдын алуу чаралары

- Тоокананы жылына жок дегенде эки жолу тазалап, дезакаризациядан (курт-кумурсканы өлтүрүүчү дарыларды чачуу) өткөрүү талапка ылайыктуу.
- Жаңы келген канаттууларды, өзгөчө чоң тоокторду, өзүнчө кармап, буттарын дарылап, анан кошуу керек.

Дарылоо

- Кайың чайырын 40 градуска чейин ысытып, бутун жүнүнө чейин салып 1-2 минута кармап туруу керек.
- Кир самындын 6%дуу эритмесин (1 л сууга 60 г кир самынды эритүү), 1%дуу карбофос эритмесин, таза нефт продукталарын (автол, солярка, бензин, керосин ж.б.) пайдаланса болот. Бул эритмелерге тооктун бутун 1-1,5 мүнөт кармоо жакшы натыйжасын берет.

**Бахтияр НЕМАТИЛЛАЕВ,
ЖА АККнын ветеринар-консультанты**

Топурактын биотикасы

Топурактын органикалык заты - өсүмдүктөрдүн калдыктарынан жана микроорганизмдердин, тапуракта жашаган башка тирүү организмдердин тиричилигинин продуктуларынан жаралат. Топурактын биотикасынын негизги бөлүгүн жогоруда айтып өтүлгөн микроорганизмдер түзөт жана алардын жашоосу үчүн топурактагы органикалык заттар энергетикалык материал болуп саналат. Топуракта органикалык заттар көп болуп, микроорганизмдердин көбөйүүсүнө шарт болсо, факторлордун биргелешкен аракеттеринин натыйжасына ылайык алар дагы көбөйүп, түшүмдүүлүктүн ашышына өбөлгө түзөт. Бирок өсүмдүктөрдү которуп айдоосуз, бир талаада бир өсүмдүктү кайта-кайта өстүрүү тапурактын фитосанитардык абалынын начарлашына алып келет. Сидераттык жер семирткич катары өстүрүлгөн көк массага, же болбосо, ар түрдүү жапайы отоо чөптөр гүлдөө мезгилинде айдап салынса (буулантма айдоо) бул көк масса топурак астында тез чирийт жана эгилген өсүмдүктөр үчүн жер семирткич катары пайдаланылат. Ал эми айыл чарба өсүмдүктөрүнүн түшүмү жыйналып алынгандан кийинки

аңыз калдыктары, саман ар түрдүү калдыктарчы? Мисалы үчүн, күздүк буудай өсүп, вегетациясы бүткөндө гектарынан орточо 120-180 килограмм тамыр калдыктары топуракта калып, аны байытат. Ал эми орточо гектарынан алынган 3500-4000 кг саман болгону 17-20 кг азот, 3-4 кг фосфор, 30-35 кг калий элементин камтыйт, топурактын астында чирүүсүнө убакытты талап кылат. Көпчүлүк мезгилде дыйкандар ортосунда тартышуулар бар, же болбосо: саманды айдап салган пайдалуубу, өрттөп салганбы деген? Саманды жерге айдап салганда чиритүүчү бактериялар жана козукарындар үчүн азот элементи керектелет. Эгер азот элементи кошумча азык катары топуракка берилбесе, чиритүүчү микроорганизмдер топурактагы азотту пайдаланып коюшуп, кийинки эгилген өсүмдүктүн түшүмү азаят. Же болбосо, саман чирип, көнгө айлануусу үчүн 100 бөлүк саман, 0,75 бөлүк азотту өзүнө сиңирип алат. Демек 0,75 бөлүк азот жерге кошумча азык катары берилүүсү зарыл. Ал эми саманды талаада өрттөп салса, бар болгон органикалык заттар азот үчүн кетип, фосфор жана калий элементтери топуракта калат, кээ бир зыянкечтер,



Оорунун күнөөкөрү

- Кене – үй канаттуусунун бутуна жармашкандан кийин, терисин тешип кирет да канын соро баштайт. Кене 10 градус суукта 5-7 жыл жашайт, өлгөн тооктун бутунда 10-15 күнгө чейин тирүү болот. Кайнак сууда ошол замат өлөт.
- Оорунун буктурма мезгили (инкубационный период) 3-5 ай.

Оорунун булагы жана оорунун себебин аныктоо

- Оорулуу канаттуу, шаймандар, адам ж.б. күн жылууда тез көбөйөт да кышында аз болуп калат. Канаттуунун буттары кычышып, аны чокуп отурганын көрүүгө болот. Жумуртка тууганы азаят, арыктайт.

Тамчылатып сугаруу системасы

Айыл чарбасын өнүктүрүүдөгү алдыңкы инновациялык суугаруу технологиясы – бул тамчылатып сугаруу

Тамчылатып сугаруу – сугаруунун алдыңкы ыкмасы болуп саналат. Өсүмдүктөргө суу тамчы түтүкчөлөр аркылуу жеткирилип, буулануу жана сиңирүү азайып, өсүмдүктөрдүн тамыр зоналарын түздөн-түз суу менен камсыздоого шарт түзүлөт.

КАНДАЙ ЖЕРЛЕРДЕ КОЛДОНУГА БОЛОТ?

- ◆ Сугат суу тартыш жерлерде.
- ◆ Күнөсканаларда жашылча жана субтропикалык өсүмдүктөрдү өстүрүү үчүн.
- ◆ Кайракы жерлерде мөмөлүү бак-дарактарга, көчөтзарга.
- ◆ Эңкейиш, түз эмес жерлерде жана тоо этектеринде.
- ◆ Суу өткөрүмдүүлүгү жогору болгон кумдуу, таш аралашкан жерлерде.
- ◆ Шаарларда жана райондук борборлордо гүлдөрдү өстүрүүгө.

АРТЫКЧЫЛЫКТАРЫ

- ◆ Суугат суусу үнөмдөлөт.
- ◆ Фермердин талаага жөөк, культиватор жана жер семирткич салууга, чөптөрдү отоого кеткен чыгымдары азаят.
- ◆ Фермердин кол эмгегине жана жумушка сарпталган убактысы үнөмдөлөт.
- ◆ Топурактын асылдуулугу сакталат, жер кыртышы жумшак болуп, өсүмдүктөрдүн сугаттан кургап калуу (сууга чагылууусу) коркунучу азаят.
- ◆ Отоо чөптөр аз болот.
- ◆ Өсүмдүк илдеттери азаят.
- ◆ Түшүмдүүлүк көбөйөт - бул кошумча киреше.
- ◆ Топуракты туздалуусунан сактайт.

Тамчылатып сугаруу системасын орнотуп, жогорудагы ийгиликтерге жетишем десениз, анда Сиз Жалал-Абад Айылдык консультациялык кызматынын адиси Мирлан Мурзакуловго кайрылыңыз.

Вотсап номери:
0770030102;
0704 030102;
0559 380102

КЕМЧИЛИКТЕРИ

- ◆ Тамчылатып сугаруунун жабдуулары кымбатыраак.
- ◆ Суунун резервуарда жана түтүктөрдүн ичинде ысып кетүү коркунучу бар.
- ◆ Тамчылатып сугаруу системасын орнотууга дизайн жасап орноткон адистердин аздыгы.

ЖА АКК

Фунгициддер

Фунгициддер – өсүмдүктөрдүн илдеттери менен күрөшүүгө пайдаланылат. Алар профилактикалык (коргоочу) жана дарылоочу (жок кылуучу) болуп бөлүнүшөт. Профилактикалык фунгициддер алдын алуу максатта пайдаланылат. Аларды өсүмдүк илдетке чалдыга электе пайдалануу керек. Алар инфекциянын алдын алууга жардам берет жана споралардын (конидий) өсүүсүнө жана инфекциялык түтүкчөлөрдүн өсүүсүнүн өнүгүшүнө терс таасир этет.

Дарылоочу деп – өсүмдүк илдетке чалдыккандан кийин аны өөрчүтпөй жок кыла турган препараттарды айтышат. Фунгициддер таасир этүү мүнөзү боюнча контакттык жана системалык деп бөлүнөт.

Системалык фунгициддер – өсүмдүктүн түтүкчө системасы боюнча жылып жүрүүгө жөндөмдүү болгон препараттарды айтышат. Көп учурда системалык фунгициддер дарылоочу касиетке ээ.

Контакттык препараттар өсүмдүктөрдүн үстүнкү жагында сакталат.

Фунгициддер максаттуу пайдалануусу боюнча үрөндөрдү дарылоочу препараттарга (протравители) жана өсүмдүккө, топуракка чачылуучу, ошондой эле сакталган продукцияны иштетүүчү фунгициддерге бөлүнөт. Аларды колдонууда өсүмдүктөргө тегиз, толук капталып чачылса, жакшы таасир берет. Препаратты көп көлөмдүү сууга эритишет. Фунгициддерди чачуу үчүн асынма

чачкычтар жана аэрозолдуу генераторлор ылайыктуу.

Дарылоочу фунгициддерге зыяндуу объектердин туруктуулугунун өнүгүүсү көп байкалган. Профилактикалык фунгициддерге караганда дарылоочу фунгициддерге туруктуулук тез пайда болот. Ошондуктан күрөшүү чараларын жүргүзүүдө профилактикалык фунгициддерди пайдалануу керек.

АНТРАКОЛ – Фитофтороз, переноспороз, мильдия жана башка ооруларга жакшы таасир этүүчү фунгицид.

Өндүргөн өлкө: Германия.

Өсүмдүк	Илдетти	Чачуу ченем, л/га
Картошка	Фитофтороз, альтернариоз.	1,0-2,0
Шабдаалы	Жалбырактардын толгонуп, тармалданышы (курчавость листьев).	
Помидор	Фитофтороз, альтернариоз, септориоз, жалбырактагы тактар.	
Бадыраң	Переноспороз, ак чирүү (серая гниль), жалбырактагы тактар.	
Жүзүм	Мильдия, кара тактуулук, бадалдардын инфекциялык куурашы, краснуха, антракноз, ак чирүү (серая гниль).	
Алма, алмурут	Котур илдетти (парша).	

АСНОЦЕБ – органикалык контакттык фунгицид.
Өндүргөн өлкө: Гонг-Конг.

Өсүмдүк	Илдетти	Чачуу ченем, л/га
Картошка	Фитофтороз, макроспориоз.	1,2 -1,6
Кант кызылчасы	Церкоспороз, переноспороз, тамыр чириги.	2-3
Жашылчалар	Фитофтороз, жалган ак кебер (ложная мучнистая роса), тамыр чириги.	2-3
Пахта	Гоммоз, фузариоз.	Уруктуу дарылоого 3 кг/т
Жүзүм	Мильдия-жүзүмдүн жалган ак кебери	2-3
Алма, алмурут, жемиштер	Котур илдетти (парша).	2-3

РИДОМИЛ ГОЛД – комплекстүү фунгицид.
Өндүргөн өлкө: Швейцария.

Өсүмдүк	Илдетти	Чачуу ченем, л/га
Картошка	Фитофтороз.	1,5
Пияз	Переноспороз.	
Ачык грунта эгилүүчү бадыраң	Переноспороз, ак кебер (мучнистая роса).	
Помидор	Күрөң тактуулук (бурая пятнистость), фитофтороз.	
Жүзүм	Мильдия - жалган ак кебер.	



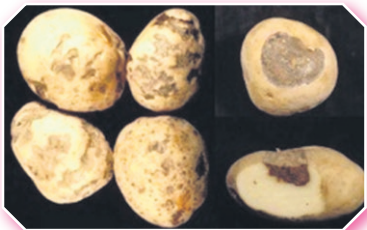
Мильдия - жүзүм ак кебери.



Переноспороз - жалган ак кебер.



Ак кебер илдетти - Мучнистая роса.



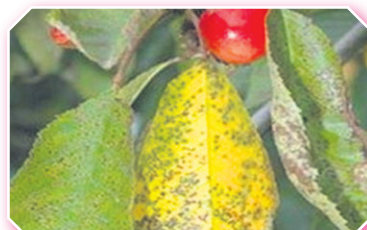
Альтернариоз.



Жалбырактагы бактериалдык тактар.



Алманын котур илдетти - Парша яблони.



Гиластын Коккомикоз илдетти.



Кызылчанын Церкопороз илдетти.

Препараттарды ЖА АККнын башкы кеңсесинен сатып алсаңыздар болот.
ЖА АКК